

# 1. Isteni szeretetről.

## Érsekújvári kódex 238. l.

**Mi** nemes Urunk Jézus Krisztus úgy mond az evangéliomban: valaki engem szeret, én beszédemet tartja, és én Atyám is szereti őtet, és őhozá járunk és őnála lakóhelyet veszünk.<sup>1</sup> És Szent János apastal meg ezt mondja: Mi szeretjük az Úr-Istent, mert ő elébb szerete minket.<sup>2</sup>

Valaki Istent szereti, könyörög ő bíneiért és továbbá azokban nem marad.

Istenbéli én szerelmes atyámfia, szeressétek az Úr-Istent és híjjátok őtet ti idvességtekre, mert az szeretet: élet, és az gyűlölség: halál.

Az Úr-Isten nem akarja önne magát csak beszéddel szeretetnie, de tiszta szívvel és jó mívelkedetőkvel.

Istent az nem szereti, ki Istennek parancsolatit megveti. Az oly embernek elméje, ki Istent szereti, nincsen ez földön, de mennyországban, mert mindenkoron mennyieket kíván.

Intlek azért titeket, én szerelmes atyámfia, hogy szeressétek az édes Úr-Istent mindeneknek fölötte, mert ő titeket ez világnak kezdetének előtte választott idvességre.

Inkább kell minekünk Istent szeretnünk, hogynem ez világi atyánkat. – Miért? Mert Isten teremtett minket és szülénket tulajdon kezével avagy az ő tulajdon hatalmával, miképpen meg vagon írván: ő teremte minket és nem mi őtet.<sup>3</sup>

Nagyobbat tött mivelünk az Úr-Isten, honnem ez világi szilénk, és azért fölötte szeressök szilénknél az édes Krisztust.

<sup>1</sup> Jn. 14, 23.

<sup>2</sup> I. Jn. 4, 19.

<sup>3</sup> 99. zsolt. 3.

Balgatagság embernek inkább egyebet szeretni Istennél.<sup>4</sup> Valaki inkább szeret teremtett állatot, hogynem Teremtőt: vétközik; és ki ez világnak szeretetit elől veti Istennek szeretetnél: tévölög az.<sup>5</sup> Azért Úr-Istent kell mindeneknek felette szeretnünk.

Mondjátok, kérlek, szerelmes atyámfiái nagy szeretettel és nagy buzgósággal Krisztusról: szeretóm ő énnekem és én őneki, ki legeltetik lilium-virágok között, míg napnak melegsége érheti és setétségnek homályossága hajolván elérkezik.<sup>6</sup>

Krisztusnak szép jegyösi, kérlek, hogy nyilvánban mondjátok: Én szeretóm csatlakozzék énhozzám szent szerelemnek és kívánságnak kötelével és én őhozzá ragaszkodjam és vele társalkodjam vele egyesülő szeretettel.<sup>7</sup>

Ki legeltetik lilium-virágok között: – annyit jelent – mondja kódexünk – mint: gyönyörködik és örvendezik az fénylő és illatozó szép Szenteknek jószági<sup>8</sup> között és szent Szűzeknek kari között; míglen napnak idei tart és setétségnek hajlási; – annyit jelent: – míglen ez jelen való időnek ködös borulása elmúlik és nap feljő azaz eljövén az örök bódogságnak fénes dicsősége.

Én szerelmes atyámfiái, bizonyával nagy igazság az Úr-Istent teljes szívünkkel szeretnünk és őhozzá tekéletes akaratunkkal ragaszkodnunk, ki őbenne felséges jó.

Az felséges jót szeretni nagy bódogság. Valaki Istent szereti: az jó, de az, ki jó: bódog is. És minével inkább ember az Úr-

<sup>4</sup> A gondolat: Balgatagság, ha az ember e földön egyebet azaz mást jobban szeret, mint Istent. Ezt magyarázza a szöveg a következőkben.

<sup>5</sup> V. ö. Róm. 1, 25.

<sup>6</sup> Én. Én. 2, 16–17.

<sup>7</sup> Én szeretóm csatlakozzék énhozzám a tiszta szeretet és a megszentelt kívánság kötelékével, és én őhozzá ragaszkodom, vele társalkodom kölcsönösen egyesülő szeretettel.

<sup>8</sup> «Jószág», latin megfelelője «virtus». Régi magyar szó; a XV. század közepéről ismerjük. Előfordul a Jókai és több más kódexünkben. Annyi mint: erény; «jószágos»: erényes. Fogalmi értéke am. érték, bármiféle értékes holmi. Kódex-irodalmunkban a jószág jószág-ot is jelenthet; néhol általában vagyont, javakat, sőt lényeket is. L. Nyelvtörténeti Szótár, II. 50–51.

Istent szereti, annélval nagyobbban bódog. Az szeretet: jelesen és kiváltképpen való erény az Szenteknél.

Krisztusbéli én szerelmes atyámfia, azért mondám ezeket, hogy semmi ez világi szeretet el ne szakaszjon Úr-Istennek szerelmétül.

Krisztusnak szerető jegyesi, még is kérlek, hogy valamit mondjatok az ti mennyei szép Jegyöstöknek szerelméről. – Felelet: Mirhának szép gyökerének illatja én szeretóm, énnekem mellyemben lakozik.<sup>9</sup>

Mondd ki, én szerető atyámfia, nyilvánban, hogy azokat, kiket mondasz, érthessük meg. Mirrhának gyengeséges illatja azaz én szeretóm: én mellyemben lakozik. Emberi szívnek helye az én mellyemben vagyon.<sup>10</sup>

Azért, én szeretómnek azaz én nemes Uram Jézusnak Krisztusnak, szép Jegyösömnek, emlékezete, kívánsága és szerelme: mindenkoron megmaradván, léssen én szívemnek belső részében, úgy, hogy mind jó szerencsámnak idején és mind ellenző-szerencsámnak idején emléközetre hozok minden jókat, kiket énnekem adott; mert szerete engemet és halált szenvedé énérttem és mennybe méne. És hogy őhozjá juthatnék mindennaponkéd, ezenképpen hív engemet: jöjj az kietlenből én szeretóm, jöjj az kietlenből<sup>11</sup>, jöjj, hogy koronáz-tassál.

Jézus Krisztusnak, én szerető Jegyesemnek, bal karja én nyakam és fejem alatt: ez a Szentlélek ajándéka, ki nyugovék énbennem itt, ez jelen való világnak életében.

<sup>9</sup> Én. Én. 1, 12.

<sup>10</sup> Ez a gondolat jellemzi a szerzetesi, általában a lelki, élet misztikusnak mondható bensőségét. Amikor az Isten-szeretet egészen eltölti a szívet, akkor az ember az Énekek éneke szövegéből idéz; ezért mondja: Az én Szeretóm, vagyis maga a Szeretet, a mennyei Jegyes, mellyemben, szívem bensőségében lakozik. – Mint XV. Századi Szentírás-magyarázat is érdekes és pedig a hitbéli elragadó szeretet mélységei miatt.

<sup>11</sup> Én. Én. 4, 8.

És szentséges írásoknak értelme legyen én elmémben, hogy Őtet megismerjem és megismervén, megszeressem,<sup>12</sup> és az Ő jobb karjával öleljen meg engemet, úgy, hogy az örök bódogságnak dicsőségébe vigyen engemet.

Én szerelmes atyámfia, kérjed Krisztusnak szíz leánit, kik teveled vannak és mondd meg őnekik: fűzzetek engemet szép virágokkal, hintsetek be szép almákkal, mert Krisztus Jézusnak szerelmében gyötretem.<sup>13</sup>

Ő, ti szentséges nénéim, kik immár Krisztus Jézust mindeneknek felette szeretitek és az ő szerelmének elébe semmit nem vettek: ékesítetek meg engem ti jó példátokkal, hogy – tudjam – mi módon én szerető Krisztusomat meglelhetem, jelentsétek meg, mert az ő szerelméért betegeskedem.

Ez ilyen szerelem édes,  
ez ilyen gyötrellem gyönyörű,  
ez ilyen betegség szentséges,  
ez ilyen szeretet tiszta,  
ez ilyen «szörközet» szeplőtelen,  
ez ilyen egység illethetlen,  
ez ilyen teljesség «változhatatlan».<sup>14</sup>

<sup>12</sup> A mai katekizmusban feltett első kérdésre adott feleletnek vezérlő gondolatait már itt megtaláljuk magyar nyelven, ebben a XVI. század elején másolt szövegben.

<sup>13</sup> Én. Én. 2, 5.

<sup>14</sup> Az egyes gondolatok a fordításban – a mondat szerkezete és aránya szerint – ritmikus lejtésűek. A prózai szövegben, régi darabos nyelvünkön nem ritkán, versesnek látszó sorokat találunk; annak bizonyosságai ezek, hogy az író lelke az igazságok gazdagságával telítve, változatos és kellemes formában, a gondolat-ritmusok hármastagozottsága szerint, juttatja kifejezésre ihletett érzelmeit és meghatott gondolatait. Ha a szavak szótag-száma és ismétlődése is elősegíti a hullámzást, akkor a szöveg szinte költői lendület szépségével és kedvességével hat. Példák:

Ez ilyen // szerelem // édes,	3//3//2
Ez ilyen // gyötrellem // gyönyörű,	3//3//3
Ez ilyen // betegség // szentséges,	3//3//3
Ez ilyen // szeretet // tiszta,	3//3//2
Ez ilyen // szörközet // szeplőtelen,	3//3//4
Ez ilyen // egység // illethetlen, stb.	3//3//4

Ó, ti szentséges néném, ékesítsetek meg engemet szép virágokkal, ti társaságos egyességteknek szentséges példájával, mert az én szent Jegyesemnek, Krisztusnak, szerelméért bánkódom.<sup>15</sup>

Te, tisztelendő szíz, bizony, – hogy Jézus Krisztusnak, te mennyei Jegyösödnek, szép szerelméért bánkódom: – hogy az

«Szörközet» am. kapcsolat, t. i. az egymást szerető lelkeknek szent és szeplőtelen szívbeli-lelki egyesülése az Istennel; latin megfelelője: «coniunctio».

«Egyesség» am. teljes lelki egyesülés a tiszta és szent szeretetben, a misztikus lelkek világában; latin megfelelője: «copula». – «illetetlen» am. sértetlen, szeplőtelen, teljesen tiszta.

Ennek a clairvauxi Szent Bernátnak a neve alatt ismeretes, ha nem is tőle származó, könyvecske szerzőjének a szellemi-lelki meghatottsága sokképen jut kifejezésre. Az egyes kiáradó gondolatok a szív bőségének és telítettségének a bizonyosságai; jelentik másképp az áhítatos elragadtatást és a lélek miszticizmusának a bensőségét és mélységét, a hit igazságaitól megszentelt érzelmek túláradását: tulajdonképpen ez az egyes mondatok gondolat-ritmusa. – Ha két egymásmellett lévő mondat tartalma ugyanaz, de más szavakkal kifejezve, akkor azok: párhuzamos; ha a mondatok tartalma egymásnak ellentmond vagy szellemileg tagadja az egyik, amit a másik állít, akkor: ellentétes; végül ha a következő mondat az elsőnek vagy az előtte lévőnek tartalmához valami újat ad, akkor: összerakó a gondolat-ritmus. Ha a gondolatok egész sora következik így egymás után, akkor gondolatritmus-ciklus a neve. Ebben a könyvecskében inkább az első kettőnek, de mind a háromnak, a példáival is találkozunk és pedig elég nagy számban.

<sup>15</sup> Szent Bernát írásait, még a neki tulajdonított műveket is, tehát ezt is, jellemzi a Szentírás gondolatainak, kifejezéseinek és szavainak gazdag használata és olyan alkalmazása, hogy az író a saját lelkéből és egyénileg fogalmaz ugyan, de szinte öntudatlanul is a könyvek-könyvének, vagyis a Bibliának egészen eredeti és sajátos szavait, kifejezéseit és gondolatait használja. Lelke ugyanis annyira átitatódott az örök igazságok biblikus kifejezéseivel, hogy szinte önkénytelenül és öntudatlanul áradnak ki belőle; a saját egyéni gondolatait fejezi ugyan ki, de a Szentírás hiteles és jellegzetes szavaival. Szent Bernát tehát egészen átvette a Szentírás nyelvét és annyira magáévá tette, hogy jóformán a Szentírás nyelvén beszél és ír, de anélkül, hogy erre neki külön törekednie vagy csak vigyáznia is kellett volna. «Amit ő mondott, azt túlnyomólag a Szentírás szavaival mondotta; aki őt hallotta, az a Szentírást hallotta. Szent Bernát nem tud másképp beszélni – és írni –, mint a Szentírás nyelvén. Nem keresi ő a Szentírásból az idézeteket, önként áradnak azok; nem is tud másképp gondolkodni és beszélni – írni –, mint a Szentírás nyelvén.» (Dr. Piszter Imre: Szent Bernát clairvauxi apát élete és művei. Bp., 1899. II. köt. 454. l.)

ő szerelméért mindeneket, kik ez világon vannak, elhagysz és megutálsz; bizony, – hogy Jézus Krisztusnak szerelméért te mennyei elmélkedésednek ágyában fekszesz, ha Krisztust mindennek felette szereted.

Azért, Krisztusban mind kezenséggel én szerelmes atyámfiái, ha Krisztus ti teljes szívetekkel szeretenditek és semmit az ő szerelmének elébe nem vetendetek: ugyanazon Jézus Krisztussal, ti szépségű Jegyöstökkel, mennyeknek országában örökül-örökké vigadoztok.

Másodszor, ha Krisztust mind ti teljes elmétek szerint követenditek és teljes elmétek szerint szeretenditek: minden kétség nélkül ővele mennyei bódogságnak hazájában örvendeztek; és Őtet mind az sok dicsőséges szent szűzekkel, valahova menend és térülend, őtet követitek.

Harmadszor, ha minden ájtatosságtokkal az édes Krisztushoz ragaszkodandotok és Őhozjá éjjel-nappal fohászandotok itt ez világon létetekben: minden kétség nélkül ővele vigadoztok az mennyei palotában és az szent szízeknek kariban éneklőtök Őneki édes dicséretre való éneklésöket, miképpen meg vagyon írván:

Ki legeltetől szép lilium-virágok kezett,  
Kernyiköztetvén szízeknek táncjában,  
Az Jegyes ékesültetött dicsőséggel  
És ő szeretőinek jutalmat fizetvén.

Te valahova mégy, oda szízek  
Késérnek, dicsérettel énekölvén,  
Teutánad futosnak  
És édes éneklésökkal zenegnek.<sup>16</sup>

<sup>16</sup> A katolikus egyház zsolozsmájában a Szűzekekről szóló közös vagyis «communis» imádság vecsornyéjekoron használt hivatalos himnusz két versszakának XV. századi fordítása ez a szöveg. Fordítónk gondolatokat azaz tartalmat és nem verses formát ültetett át hazai nyelvünkre; ezért nem is törekedett itt a verses lüktetésre. Ez annál feltűnőbb, mert másutt, mint fentebb láttuk és alább is látni fogjuk, a prózai szövegben elég gyakran és eléggé jellegzetesen találunk kellemesen lüktető, szinte verssoroknak mondható, gondolat-egységeket; ezek némelyike gondolat-ritmus.

Ez beszédöket azért mondám, én szerelmes atyámfiai, hogy Krisztust mindennek felette szeressétek és, hogy semmit ő szerelmének előtte ne kövessetek.

Kérlek titeket, én szerelmes atyámfiai, hogy Krisztusnak kívül semminemő szerelmet ne keressetek és senkit ne szeressetek és senkinek szépségét ne kívánjátok: Krisztusnak szeretetiért sírjatok és óhajtsatok mindaddiglan, míg érdemlitek látnia ő szent Atyjának jobbján uralkodnia. Amen.

A himnusz kezdőszavai: «Jesu, corona virginum»; a két idézet versszak latin szövege és eredeti versformában való mai verses fordítása a következő:

Qui pascis inter lilia,  
Septus choreis Virginum,  
Sponsus decorus gloria,  
Sponsisque reddens praemia;

Quocumque tendis, Virgines  
Sequuntur, atque laudibus  
Post Te canentes cursitant,  
Hymnosque dulces personant.

A liljomok közt van tanyád,  
Körötted szüzek tánckara:  
Te fényes árjain ragyogsz  
S aráidat jutalmazod.

Amerre jársz a szent szüzek  
Nyomon követnek és danát  
Dalolva rajzanak körül...  
És zeng az édes himnusz-ár.

Kérésünkre fordította  
Saád Henrik S. O. Cist. alperjel.